

VÝZKUMNÝ ÚSTAV A.S. POPOVA (BESNET CENTER)

Adresa budovy: Novodvorská 994/138, 142 00 Praha 4-Braník

Význam: Jedná se o významný industriálně-vědecký areál spojený s počátky československého aplikovaného výzkumu v elektronice. Objekt je raným dílem architekta Karla Pragera, představujícím přechod od socialistického realismu k moderně, a zároveň památným místem protikupačního televizního vysílání v srpnu 1968.

Architektura

- **Architekt:** Karel Prager (ve spolupráci s dalšími projektanty Pražského projektového ústavu a pod vlivem ředitele Jiřího Rady)
- **Postaven:** 1955 – 1958
- **Rekonstrukce:** Objekt prošel zásadní přestavbou po roce 1998, kdy jej získala společnost BesNet s.r.o. Během této adaptace na administrativní centrum byla zjednodušena fasáda, odstraněny původní vnější dekorace typické pro styl socialistického realismu (sorely) a zmizely charakteristické telekomunikační anténní systémy ze střech, které dotvářely siluetu budovy. Interiéry byly přebudovány z laboratoří na kancelářské prostory.
- **Výjimečnost, pozoruhodnost:** Budova je architektonicky cenná jako svědectví vývoje tvorby Karla Pragera, jednoho z nejvýznamnějších českých architektů druhé poloviny dvacátého století. Areál na Novodvorské stojí na rozhraní dvou epoch. Zatímco symetrická kompozice, těžké hmoty a původní dekorativní prvky fasády odkazovaly na doznívající doktrínu socialistického realismu importovanou ze Sovětského svazu, konstrukční řešení a skeletový systém již předznamenávaly Pragerův příklon k internacionálnímu stylu a technologické moderně, kterou později plně rozvinul u staveb jako Ústav makromolekulární chemie nebo Federální shromáždění. Unikátní je také urbanistické začlenění areálu, který vznikl ještě před výstavbou okolního sídliště Novodvorská a stal se jeho severní dominantou. Technickou zajímavostí je fakt, že součástí komplexu se stalo torzo rozestavěné budovy původně určené pro Ústav průzkumu uhelných ložisek (ÚPUL), což si vyžádalo specifické stavební úpravy, včetně zesílených podlah a ventilace pro těžké technologie a chemické provozy v suterénu.

Historie

- **období 1947 – 1952:** Počátky instituce sahají do poválečného období, kdy se formovala nová struktura znárodněného československého průmyslu. V roce 1947 byl založen Ústřední vývoj TESLA, který měl centralizovat výzkumné kapacity roztržštěné do mnoha menších firem. V roce 1950 vznikl výzkumně-vývojový závod TESLA Elektronik pod

vedením Jiřího Rady. Samotný Výzkumný ústav pro sdělovací techniku A. S. Popova (VÚST) byl oficiálně ustaven k prvnímu lednu 1952. Původně sídlil v nevyhovujících prostorách bývalé továrny v Praze-Strašnicích, ale ambice státu v oblasti elektroniky a radiotechniky vyžadovaly vybudování specializovaného moderního zázemí.

- **období 1952 – 1958:** Ředitel Jiří Rada, který měl vlivné postavení ve vládních výborech, prosadil výstavbu nového areálu na tehdejší periferii Prahy, na pláni nad Braníkem. Projekt byl zadán Karlu Pragerovi. Během výstavby došlo k rozhodnutí začlenit do areálu i rozestavěný objekt sousedního ústavu ÚPUL, který byl přesunut do Ostravy. Tato adaptace ovlivnila vnitřní dispozice i celkovou podobu komplexu. Výstavba probíhala v době ideologického tlaku na architekturu, což se projevilo v monumentalitě a zdobnosti původního návrhu. Slavnostní otevření nového areálu proběhlo v roce 1958, čímž se VÚST stal jedním z nejmodernějších pracovišť svého druhu v zemi.
- **období 1958 – 1968:** Po nastěhování do nových prostor zažíval ústav zlatou éru. Postupně fúzoval s dalšími institucemi, jako byl Výzkumný ústav pro elektrotechnickou fyziku a Výzkumný ústav pro elektroakustiku, čímž se stal největší výzkumně-vývojovou organizací v Československu s počtem zaměstnanců blížícím se dvěma tisícům. V laboratořích na Novodvorské probíhal špičkový výzkum v oblasti polovodičů, vakuové techniky, bezdrátových spojů a elektroakustiky. Ústav vyvíjel vysílače, studiová zařízení a speciální vojenskou techniku. Byla zde vyvinuta například první československá fotodioda nebo tranzistorová sluchadla. V roce 1965 přešel ústav na nové hospodářské principy jako samostatná organizace.
- **období srpen 1968:** Budova se zapsala do dějin během invaze vojsk Varšavské smlouvy. Poté, co okupanti obsadili hlavní budovy Československé televize a vyřadili vysílač Cukrák, stalo se pracoviště na Novodvorské jedním z klíčových center náhradního televizního vysílání. Díky své poloze na vyvýšeném místě a špičkovému technickému vybavení dokázali technici ústavu ve spolupráci s redaktory ČST zprovoznit provizorní studio. Vysílání probíhalo z jedenáctého patra a ze zasedací místnosti, kde bylo improvizované studio vybaveno kamerami a promítačkou. Signál pokrýval značnou část Prahy, zejména Nusle a Vinohrady. Toto vysílání trvalo několik dní a stalo se symbolem technologického i morálního odporu proti okupaci.
- **období 1969 – 1989:** Následující období normalizace přineslo personální čistky. Dlouholetý ředitel Jiří Rada byl v roce 1971 odvolán. Ústav byl přejmenován na TESLA VÚST a podřízen Federálnímu ministerstvu elektrotechnického průmyslu. I přes politické změny pokračoval odborný výzkum, zaměřený na digitální spoje, družicovou komunikaci a integrované obvody. V osmdesátých letech byla založena pobočka v Košicích. Areál byl udržován, ale postupně morálně zastarával. V roce 1988 se ústav transformoval na státní podnik.
- **období 1989 – 1998:** Po sametové revoluci se ústav ocitl v nové tržní realitě. Došlo k rozpadu monopolu Tesly a ztrátě tradičních východních trhů. V roce 1991 byl podnik rozdělen na devět divizí, které se měly pokusit o samostatnou existenci. Vedení se snažilo transformovat areál na technologický park INCEL, který by sloužil jako inkubátor pro malé inovativní firmy, tento záměr však nebyl státem podpořen. Areál začal chátrat a ekonomická situace podniku se zhoršovala. Část zaměstnanců odešla do soukromého sektoru.

- **období 1998 – současnost:** V roce 1998 proběhla veřejná soutěž na prodej areálu, v níž zvítězila společnost BesNet s.r.o. Původní státní podnik VÚST vstoupil do likvidace a v roce 2008 byl definitivně vymazán z obchodního rejstříku. Nový vlastník zahájil rozsáhlou a nákladnou rekonstrukci, která změnila charakter budovy z výzkumného pracoviště na moderní administrativní centrum. Byly odstraněny technologické přístavky, změněny dispozice a modernizována fasáda. Dnes areál slouží jako sídlo mnoha firem, nabízí kancelářské a skladové prostory, ale jeho historická podstata zůstává čitelná v hmotě hlavní budovy a urbanistickém uspořádání.

Funkce budovy dnes

- Dnes budova slouží jako komerční administrativní centrum známé pod názvem BesNet Center. Nabízí pronájem kancelářských prostor kategorií B a C, skladových ploch a technického zázemí. V areálu sídlí různé soukromé společnosti, které využívají strategické polohy v blízkosti jižní spojky a dálnice D1. Součástí komplexu jsou také stravovací zařízení pro zaměstnance, rozsáhlé parkovací plochy a logistické zázemí. Původní vědecko-výzkumná funkce zcela vymizela a byla nahrazena funkcí komerční a administrativní.

Zajímavosti

- **Vysílání proti okupaci:** Jednou z nejvýznamnějších zajímavostí je role budovy v srpnu 1968. Když sovětsí vojáci obsadili oficiální studia, technici VÚST dokázali během několika hodin vybudovat funkční televizní vysílač. Signál šířili pomocí antén umístěných na střeše vysoké budovy. Aby zmátli okupanty, využívali směrové spoje a improvizované frekvence. Traduje se, že náhradní díly pro kamery byly do areálu propašovány v popelářském voze, který jako jediný projel přes hlídané mosty. Vysílání z Novodvorské zahrnovalo zprávy, komentáře i promítání filmů a stalo se klíčovým zdrojem informací pro Pražany v prvních dnech okupace. Tuto událost připomíná pamětní deska umístěná ve vrátnici objektu.
- **Budova ÚPUL:** Raritou je stavební historie areálu, který v sobě pohltil budovu jiného ústavu. Původně se na pozemku začal stavět Ústav průzkumu uhelných ložisek. Když bylo rozhodnuto o jeho přesunu do Ostravy, zůstalo na staveništi rozestavěné torzo. Architekt Prager musel tuto skutečnost zakomponovat do svého projektu. Tato část budovy se vyznačovala specificky zesílenými stropy a technickým zázemím, které VÚST následně využil pro své těžké laboratoře a provozy vyžadující speciální podmínky, jako byla výroba technických plynů. Zaměstnanci této části budovy ještě dlouhá léta přezdívali "ÚPÚL".
- **Technologická prvenství:** VÚST byl místem mnoha technologických prvenství. V padesátých letech zde byla vyvinuta a zavedena do výroby první československá tranzistorová sluchadla pro nedoslýchavé, což byl obrovský krok vpřed v lékařské elektronice. Ústav byl také průkopníkem v oblasti polovodičů; vyvíjely se zde technologie pro tažení krystalů křemíku a germania, což byl základ pro celý československý elektronický průmysl. V budově byly instalovány jedny z prvních sálových počítačů v zemi a laboratoře byly vybaveny na svou dobu unikátní měřicí technikou.

- **Urbanismus a výzdoba:** Budova je integrální součástí urbanistického celku sídliště Novodvorská, ačkoliv vznikla dříve než samotné sídliště. Tvoří jeho severní dominantu a přirozenou bariéru. V okolí budovy a v rámci sídliště se nachází řada uměleckých děl z období normalizace, která mapuje projekt Vetřelci a volavky. Jde o plastiky, mozaiky a reliéfy, které vznikly díky zákonu o povinném procentu z rozpočtu stavby na uměleckou výzdobu. Ačkoli samotná budova VÚST přišla o část své výzdoby při rekonstrukci, v jejím bezprostředním okolí lze stále nalézt stopy velkorysého urbanistického řešení 60. let.
- **Setkávání veteránů:** Budova má stále silný "lidský rozměr" díky bývalým zaměstnancům. Od konce devadesátých let se v prostorách bývalé jídelny (nyní restaurace v areálu BesNet) pravidelně scházejí stovky bývalých pracovníků VÚST. Tato komunita udržuje paměť instituce, sdílí vzpomínky na výzkumné projekty i na dramatické události roku 1968. Existují dokonce webové stránky spravované těmito pamětníky, které dokumentují historii ústavu a osudy lidí s ním spojených.

Další díla architektů

- **Karel Prager:** Ústav makromolekulární chemie ČSAV, Praha-Petřiny (první budova s lehkou závěsovou stěnou v ČSSR) Budova Federálního shromáždění, Praha (nyní Nová budova Národního muzea, stavba nad stavbou) Nová scéna Národního divadla, Praha (využití skleněných tvárnic od Stanislava Libenského) Areál ateliérů v Emauzech, Praha (sídlo IPR Praha, levitující pavilony) Obytný soubor U Kříže, Praha-Jinonice (pozdní dílo) Komerční banka na Smíchově, Praha (tvar komolého jehlanu) Rekonstrukce Domu U Černé Matky Boží, Praha (kubistická památka) Sídlíště v Ostravě-Porubě (raná tvorba ve stylu sověly)

Zdroje

- https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDzkumn%C3%BD_%C3%BAstav_pro_sd%C4%9Blovac%C3%AD_techniku_A._S._Popova
- <https://www.stavebnictvi3000.cz/clanky/architekt-karel-prager-1923-2001>
- <https://vltava.rozhlas.cz/celozivotni-skaut-i-symbol-socialisticke-architektury-obdivovany-i-zatracovany-9004377>
- <https://www.lupa.cz/clanky/jak-v-srpnu-1968-vysilala-televize-proti-okupaci/>
- <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/historie-cst/historicke-udalosti/obdobi-1968-1969/rok-1968/televizni-technici-vzpominaji-na-protiokupacni-vysilani-v-srpnu-1968/>
- <https://vust.webnode.cz/>
- <https://vust.webnode.cz/o-nas/>
- <https://www.professionals.cz/cs/nemovitosti/besnet-center-304286/>
- <https://www.pragueoffices.com/properties/besnet-praha-4-branik-novodvorska-994/>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/S%C3%ADdli%C5%A1t%C4%9B_Novodvorsk%C3%A1
- https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/45261/BPTX_2010_1__0_50296_0_90984.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- <https://www.pametni-desky-v-praze.cz/2020/10/13/televize-srpen-1968-novodvorska-ul-c-994-praha-4-branik/>
- <https://pamatkovykatalog.cz/openData>

- https://ippraha.cz/uploads/assets/uap_pdf/UAP_prilohy_k_jevum/14_architektonicky_cenne_stavby_a_soubory_text.pdf